

۲۰۸۶۹۹۶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بورس و وضعیت مالی دولت در برنامه‌های توسعه

چهارم و پنجم

سرشناسه: صمدیان، فرزانه، ۱۳۶۸ -

عنوان و نام پدیدآور: بررسی وضعیت مالی دولت در برنامه‌های توسعه چهارم و پنجم/ تهیه و تدوین مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد؛ مجری فرزانه صمدیان؛ ناظر علمی محمد جعفری.

مشخصات نشر: تهران: مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۸۹ ص: مصور، جدول، نمودار

شابک: ۹۰۰۰۰ ریال؛ 978-600-8083-45-0

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۴ - ۱۳۸۸ - آمار

موضوع: برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۰ - ۱۳۹۴ - آمار

موضوع: ایران -- سیاست اقتصادی -- ۱۳۸۳ - ۱۳۸۷؛ Iran -- Economic policy -- 2004 - 2008

موضوع: ایران -- سیاست اقتصادی -- ۱۳۸۹ - ۱۳۹۳؛ Iran -- Economic policy -- 2010 - 2015

سازش افزوده: جعفری، محمد، ۱۳۵۹ -؛ مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد

شناسه افزوده: Tadbir Institute for Economic Research

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۷ KMP/۲۸

رده‌بندی دی‌سی: ۳۴۳/۵۵

شماره کتابشناسی: ۱۰۰۰۳۳

بررسی وضعیت مالی دولت در برنامه‌های توسعه چهارم و پنجم

تهیه و تدوین: مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد

مجری: فرزانه صمدیان

ناظر علمی: محمد جعفری

صفحه‌آرایی: منصوره صادقی

طراح جلد: محمدرضا امانی

چاپ نخست: خرداد ۱۳۹۷

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

قیمت: ۹۰۰۰۰ ریال

مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد

تهران، خیابان کریمخان، خیابان آبان جنوبی، کوچه هورزاد، ساختمان شماره ۳ طبقه ۳

صندوق پستی: ۱۴۴۵۵-۶۵۳

www.tier.ir

info@tier.ir

تلفن: ۸۸۹۰۸۵۲۸

دورنگار: ۸۸۹۱۸۶۱۱

تمام حقوق متعلق به مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد است.

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

پیشگفتار.....	۱
مقدمه.....	۳
۱- تعاریف بودجه و اهمیت آن به لحاظ سند مالی.....	۵
۲- اهداف دولت در اقتصاد و اهداف نظام بودجه‌ریزی از تدوین سند بودجه.....	۶
۳- جایگاه بودجه‌ریزی در برنامه‌های توسعه.....	۷
۳-۱- اهداف مالی بودجه‌ریزی در برنامه‌های چهارم و پنجم توسعه.....	۹
۴- وضعیت بودجه دولت طی برنامه‌های چهارم و پنجم توسعه.....	۱۰
۴-۱- ساختار بودجه عمومی دولت.....	۱۰
۴-۲- وضعیت عملکرد منابع عمومی دولت.....	۱۲
۴-۳- وضعیت عملکرد مصارف عمومی دولت.....	۴۱
۵- وضعیت انواع ترازهای بودجه (عملیاتی، سرمایه‌ای و مالی).....	۴۷
۵-۱- تراز عملیاتی.....	۴۸
۵-۲- تراز سرمایه‌ای.....	۵۱
۵-۳- تراز مالی.....	۵۳
۶- روند کسری بودجه.....	۵۵
۷- اندازه دولت در اقتصاد براساس نسبت بودجه دولت به تولید ناخالص داخلی.....	۶۲
۸- وضعیت بدهی دولت.....	۶۳
۸-۱- آثار بدهی بخش دولتی به نظام بانکی.....	۶۴
۸-۲- تحلیل وضعیت بدهی بخش دولتی به نظام بانکی.....	۶۶

- ۹- کانال‌های تهدیدکننده بنیه مالی دولت ۷۱
- ۹- ۱- وابستگی بالای دولت به درآمدهای حاصل از فروش نفت ۷۱
- ۹- ۲- ساختار بودجه متکی به ارز ۷۲
- ۹- ۳- دستگامحور بودن بودجه‌ریزی ۷۴
- ۹- ۴- انعطاف‌ناپذیری هزینه‌های جاری ۷۶
- ۹- ۵- سایه سنگین انگیزه‌های سیاسی بر تعریف و تصویب طرح‌های عمرانی .. ۷۷
- ۱۰- جمع‌بندی و ارائه راهکارها ۷۸
- منابع ۸۷

پیشگفتار

تجارب جهانی در حوزه اقتصاد نشان می‌دهد کشورها زمانی به رشد و توسعه اقتصادی می‌رسند که برنامه اقتصادی منظم، منسجم، همسو و هدفمند داشته باشند. در این راستا، برنامه‌ریزی اقتصادی نقشی کلیدی در رشد و توسعه اقتصادی کشورها دارد. در ایران نیز هم‌زمان با دیگر کشورها، برنامه‌ریزی اقتصادی به عنوان یکی از مؤلفه‌های کلیدی برای رشد و توسعه اقتصادی کشور، مورد توجه دولت‌ها قرار گرفته است. از این رو، نتیجه تلاش دولت‌ها در به‌کارگیری انقلاب اسلامی، تدوین سند چشم‌انداز به مثابه برنامه بلندمدت، شد. برنامه توسعه اقتصادی به عنوان برنامه‌های میان‌مدت و قوانین بودجه سالانه به مثابه برنامه‌های کوتاه‌مدت بوده است. از سوی دیگر، بررسی تجربه برنامه‌ریزی‌های اقتصاد در کشور نشان می‌دهد برنامه‌های اقتصادی یک‌ساله در قالب قوانین بودجه، نقش مهمی در تحقق برنامه‌های میان‌مدت و بلندمدت دارند. در واقع، قوانین بودجه سالانه، اجرایی‌ترین برنامه اقتصادی هستند که دولت‌ها می‌توانند براساس آنها اهداف میان‌مدت و بلندمدت را در اقتصاد ملی دنبال کنند.

از وجهی دیگر، انضباط در مالیه دولت از ملزومات و الزامات فرایند توسعه شمرده می‌شود. انضباط در مالیه دولت در نهایت، پاسداری از حقوق مالکیت را موجب می‌شود؛ زیرا جامعه‌ای که در آن حقوق مالکیت ارج نهاده شود، رشد و توسعه پایدار را تجربه خواهد کرد و بی‌انضباطی‌های مداوم در مالیه دولت، تجاوزهای مداوم به حقوق مالکیت را موجب خواهد شد که سدی بر مسیر رشد و توسعه پایدار خواهد بود. برای مثال، کسری‌های مداوم

۲..... بررسی وضعیت مالی دولت در برنامه‌های توسعه چهارم و پنجم

در بودجه دولت منجر به اتخاذ راهکارهایی مانند استقراض، افزایش نرخ ارز و... برای جبران کسری خواهد شد که تبعات این راهکارها، همگی مصادیقی از نادیده گرفتن حقوق مالکیت است؛ زیرا بروز کسری بودجه، تغییر و افزایش مداوم نرخ‌های مالیات، وضع مالیات‌های جدید، افزایش پی‌درپی در نرخ ارز و بروز تورم در فضای کلان اقتصادی، همه مصادیقی از نادیده گرفته شدن حقوق مالکیت است که نتیجه آن، بازتولید مجدد سیکل‌های توسعه‌نیافتگی است. همچنین، وضعیت مالی دولت (از حیث درآمدها، هزینه‌ها و بدهی‌ها) به‌عنوان شاخصی مؤثر بر نحوه سیاست‌گذاری دولت، نحوه مدیریت اقتصاد و رفاه، در تأمین امنیت ملی و اقتصادی کشور حائز اهمیت است.

براین‌اساس، مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد، به‌عنوان نهاد مشاوره‌ای و در راستای رسالت علمی و کاربردی خود، اقدام به تدوین گزارش وضعیت مالی دولت در برنامه‌های توسعه چهارم و پنجم کرده و در این راستا سعی داشته است با بررسی وضعیت مالی دولت در قالب اسناد بودجه سالیانه، میزان انطباق سیاست‌گذاری‌های مالی و بودجه‌ای دولت را با اهداف تعیین شده در برنامه‌های توسعه مورد واکاوی قرار دهد. امید است نتایج حاصل از این پژوهش به برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران اقتصادی منجر به کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد از ناحیه وضعیت مالی و بودجه‌ای دولت کمک کند.

مدیر مؤسسه تحقیقاتی

تدبیر اقتصاد